

Kıbrıs'ın Dünü ve Bugünü

Onur ÖYMEN^(*)

Kıbrıs Adası Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının birbirine yakınlaştığı çok önemli bir coğrafyayı kontrol etmektedir. Ortadoğu ve Süveyş Kanalı ile uluslararası petrol hatlarının Akdeniz'e açıldığı limanlara yakınlığı, Kıbrıs'ın stratejik önemini arttırmaktadır. O bakımdan, geçmişte Kıbrıs'ın kaderiyle ilgili gelişmelerde, sadece bu Adada yaşayan halkların hak ve çıkarları değil, bölgeyle ilgilenen ülkelerin stratejik çıkarları da önemli rol oynamıştır.

Tarih boyunca, Kıbrıs çeşitli ülkelerin ve hanedanların egemenlik alanına girmiş ama hiçbir zaman bir Yunan adası olmamıştır. 1571 yılında Ada'yı fetheden Osmanlılar, egemenliklerini 300 yılı aşkın zaman sürdürmüşlerdir. Bu dönemde, Anadolu'dan gelerek Kıbrıs'a yerleşen Türkler, yüzyıllar boyunca Kıbrıs'ın asli unsurları olmuşlardır. Yunanistan'ın 1821 yılında bağımsızlığını kazanmasından sonra Kıbrıs'ta yaşayan Rumlar, Yunanistan'la birleşmek için "Enosis" diye adlandırılan yaygın bir kampanya başlatmışlar ve başta İngiltere olmak üzere yabancı ülkelerin desteğini sağlamaya çalışmışlardır.

Osmanlı İmparatorluğu, Rusya'ya karşı 1878-79 savaşını kaybedince Berlin'de yapılan anlaşma ile Kıbrıs'ın İngiltere'ye kiralanmasını kabul etmişti. Bu anlaşmaya göre, İngiltere, Kıbrıs'ı bir üs gibi kullanma hakkını elde etmiş ve Osmanlılara yılda 500.000 \$ kira ödemeyi kabul etmişti. Anlaşmada, Osmanlıların yeni bir Rus saldırısına uğramaları halinde, İngiltere'nin Ada'daki üslerini kullanarak yardıma gelmesi öngörülmüştü. Bu gerekçe, daha o tarihlerde bile kimse tarafından inandırıcı bulunmamış; İngiltere Başbakanı Gladstone bile, sözkonusu anlaşma için "Milletlerin tari-

^(*) Eski Dışişleri Bakanı, CHP Milletvekili

hinde daha kötüsü görülmemiş, benzerine de pek az rastlanan bir ikiyüzlülük örneğidir” demişti.

Kıbrıs'ın yönetimini İngiltere'nin fiilen ele almasından sonra Rumlar Enosis çabalarını yoğunlaştırdılar. 1879 yılında Kıbrıs Rum Başpiskoposu, Ada'daki İngiliz Valisine bir dilekçe vererek Ada'nın resmen Yunanistan'a bağlanmasını talep etti. İngiltere bu dilekçeyi kabul etmedi; ama Rumlar Enosis yolundaki çabalarını sürdürdüler.

Birçok İngiliz devlet adamı Enosis fikrine sıcak bakmıştır. Örneğin, 1907 yılında Kıbrıs'ı Avam Kamarası üyesi sıfatıyla ziyaret eden Churchill, Rumların Enosis taleplerine karşı şunları söylemişti: “Yunan ırkından gelen Kıbrıs halkının Ada'nın anavatanlarıyla birleştirilmesini samimi bir ideal olarak görmeleri çok doğaldır. İleri sürülen bu düşünceler, İngiliz Hükümetinin saygı göstermeyeceği görüşler değildir.” Rumların bu Enosis çabalarına karşı, Türkler de İngiliz sömürgeciliğiyle savaşmak, Anavatana güven ve bağlılığı sürdürmek, dünyaya Türklerin sesini duyurmak ve Türk kültürünü korumak için örgütlenmişler ve 1891'den itibaren "Zaman" isimli bir gazete yayınlamaya başlamışlardı.

Birinci Dünya Savaşı'nın hemen başında, Türklerin karşı cephede olmasından yararlanan İngilizler, Ada'yı ilhak etmişlerdi. 1915 yılında, İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey, Yunanistan'ın İngiltere'nin safında savaşa katılması halinde Kıbrıs'ı Yunanistan'a vermeyi teklif etti. Ancak, Yunanistan o tarihlerde savaşa girmediği için bu fırsatı kaçırdı. İngilizler, kendilerini reddeden Yunan Kralı Konstantin'i Pire limanına bir donanma göndererek tahtını terketmeye zorladılar. 1917 yılında iktidara gelen Başbakan Venizelos müttefiklerin yanında yer almayı kabul etti; ancak İngilizler Kıbrıs'ı verme önerilerini bir daha tekrarlamadılar. 12 Nisan 1920 tarihinde Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi, Enosis çabalarını örgütlü biçimde yürütmek için bir “Ulusal Konsey” oluşturdular.

Rum - Yunan tarafı, Enosis için icabında kuvvet kullanılmasını kararlaştırdı. İngiltere, Rumların bu eylemlerine karşı Ada'daki Türkleri bir denge unsuru olarak kullanmaya çalıştı. 1929 yılının Mayıs ayında **İngiliz Sömürgeler Bakanlığı'nca** hazırlanan bir belgede “*Ada'da Türklerin bulunmasının siyasal açıdan İngiltere için bir kazanç olduğu*” vurgulanmıştı. 21 Ekim 1931 tarihinde Enosis yanlısı Rumlar, İngiliz valisinin konağını ateşe verdiler.

1941 yılında Ada'da siyasi faaliyetlere izin verilince, Rumlar, kilisenin öncülüğünde Kıbrıs Ulusal Partisi'ni kurdular. Buna karşılık, 1945 yılı sonunda Kıbrıs Türkleri "Kıbrıs Türk Kurumlar Birliği"ni oluşturdular. 28 Şubat 1947'de Yunan Parlamentosu "Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakının Yunan ulusunun isteği olduğunu" kararlaştırdılar. Bunu izleyen yıllarda, İngilizlerin, Enosis yolunu kapatan bütün önerileri Rumlar tarafından reddedildi. 1950 yılında Kıbrıs Rum Ortodoks kilisesinin başına getirilen **Makarios** göreve başlarken ettiği yemine şu ifadelerle yer verdi: "*Kıbrıs'ı Anavatan Yunanistan'a ilhak politikamızdan hiçbir zaman sapmayacağıma and içerim.*"

O tarihlerde, Türk hükümeti Türkiye'nin bir Kıbrıs meselesi olmadığını savunuyor ve Ada'daki gelişmelerin İngiltere'nin bir iç meselesi olduğunu savunuyordu. Gerçekten, İngilizler, o yıllarda Ada'yı bırakmaya niyetli görünmüyorlardı. İngiliz Genelkurmay Başkanlığı'nın 1950 yılında hazırladığı bir raporda, "Eğer İngiltere Ortadoğu'daki durumu sürdürmek istiyorsa, Kıbrıs İngiltere'nin elinde kalmalıdır." deniliyordu. İngiltere'nin bu tutumu Yunanistan'ı caydırmadı. 1951 yılı Şubat ayında Yunanistan Başbakanı Sofokles **Venizelos** Kıbrıs'ın Yunanistan'a verilmesini İngiltere'den resmen talep etti. Yunanlılar, bir taraftan da İngiltere'yi terör yöntemleriyle caydırmayı planlıyordu. **Makarios** 1952 yılında EOKA lideri **General Grivas** ile Atina'da gizlice buluşarak Enosisi silahla gerçekleştirmesi için kendisiyle mutabakata varmıştı. 1 Nisan 1955 günü, EOKA Ada'da İngiltere'ye karşı silahlı eylemi başlattı. 100 civarı İngiliz veya İngiliz yanlısı Rum öldürüldü. Bir süre sonra, Türkler de hedef alınmaya başlandı. Türkiye de, bu gelişmeler üzerine tutumunu sertleştirmeye başladı.

1954 yılında kurulan Menderes hükümetinde Devlet Bakanı olan **Fatih Rüştü Zorlu**, Türkiye'nin Kıbrıs üzerinde en az Rumlar kadar söz sahibi olduğunu savunmaya başladı. Türkiye, Kıbrıs'ın stratejik önemini anlamaya başlamıştı. Fatih Rüştü Zorlu şöyle diyordu: "*Türkiye, Lozan Antlaşması'yla bütün haklarından feragat etmiş değildir. Antlaşmanın 16. maddesi Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılan toprakların kaderinin ilgililer tarafından tayin edileceğini belirtiyor. Kıbrıs'ın Türkiye için stratejik önemi vardır. Savaş halinde Türkiye, ancak güney limanları yoluyla beslenecektir. Kıbrıs Adası'na hakim olacak kuvvet, aynı zamanda Ege Denizi'ndeki adaların da hakimi olursa Türkiye gerçek bir çevrilme altına alınmış olur. Hiçbir ülke tüm güvenliğinin dost dahi olsa, müttefik de olsa, başka bir devlete dayanmasına razı olamaz.*"

Zorlu'nun bu sözleri, bugün Kıbrıs'ın Türkiye için hiçbir stratejik önemi

olmadığını savunanlara en güzel cevabı oluşturmaktadır. Zorlu, Birinci Dünya Savaşına kadar Kıbrıs'ta halkın çoğunluğunu Türklerin oluşturduğunu hatırlatmakta ve o tarihlerde Ada'daki toprakların % 60'ının Türklere ait olduğunu belirtmekteydi. Zorlu, eğer İngiltere hükümeti Kıbrıs üzerindeki haklarından vazgeçmek niyetinde ise, Kıbrıs'ın asıl sahibine, yani Türkiye'ye dönmesi gerektiğini savunuyordu. O tarihlerde, İngiltere tarafından düzenlenen çeşitli uluslararası konferanslar ve yapılan girişimler sonuç vermedi. Yunanistan ise, Birleşmiş Milletler'de (BM) istediğini elde edemedi. Bunun üzerine, Yunanlılar Enosis yerine Kıbrıs'ın bağımsızlığı fikrini savunmaya başladılar. Hatta, Yunan Dışişleri Bakanı **Averof** bazı özel görüşmelerde Ada'nın taksim edilebileceğini de söyledi.

İngilizler de taksim fikrine razı olabilecekleri yolunda beyanlarda bulunmaya başladılar. Başbakan **Menderes**, 1957 yılında Associated Press Ajansına verdiği bir demeçte şöyle diyordu: *"Oradaki 120.000 Türk Yunanistan'ın Ada'ya sahip çıkmasına karşıdır. Yunanlılar ne istiyorlar? 120.000 Türkü esarete mi mahkum etmek istiyorlar? Türklerin kendi mukadderatlarını bizzat kendilerinin tayin etme hakları yok mudur? Yunanistan, Rumlara silah göndererek Ada'da tedhişçiliği yaratmıştır. Bu, uluslararası bir skandaldır. Bu ne biçim bir hükümdür ki, Ada halkının bir kısmını, halkın diğer kısmına dehşet salsın ve öldürsün diye saldırıyor?"*

İşte, o devirde Türk devlet adamları Kıbrıslı Türklerin hakkını korumak için böyle kararlı bir üslup kullanıyorlardı. ABD ise, Kıbrıs'ta şiddet olaylarını durdurabilecek tek kişinin Makarios olduğunu düşünüyor ve bir süre önce İngilizler tarafından sürgüne gönderilen Makarios'un geri gönderilmesini istiyordu. Türkiye'nin kararlı tutumu karşısında Yunanistan fazla ileri gidemeyeceğini anladı. 1958 yılında BM'ye yaptıkları girişimlerden de sonuç alamadılar. Türkiye'nin bu direnişi karşısında Yunanistan geri adım attı. Dışişleri Bakanı Averof şöyle diyordu: "Davayı kaybettik. Zorlu kazandı. Sonunda Zorlu'yla Kıbrıs'ın bağımsızlığına kavuşturulmasında başka çözüm olmadığı üzerine mutabakata vardık." İşte, Türkiye'nin o devirde izlediği politika böylece meyvesini vermiş bulunuyordu.

Bu gelişmeler, 1960 Londra ve Zürih Antlaşmalarıyla iki tarafın siyasi eşitliğine dayanan bir Kıbrıs devletinin kurulması sonucunu verdi. Bugün dış baskılara dayanamayarak Türklerin eşitliği ilkesinden kolaylıkla vazgeçebilecekleri izlenimini verenlerin Kıbrıs'ın bu yakın geçmişini iyice okumaları ve o zamanki Türk hükümetlerinin ne kadar kararlı bir mücadele verdiklerini öğrenmeleri gerekiyor. Şunu da öğrenmeleri gerekiyor ki, Rum

ve Yunan tarafı Enosis davalarından hiçbir koşul altında vazgeçmemiştir. Daha Londra ve Zürih Antlaşmalarının mürekkebi kurumadan Rumlar, **Makarios**'un öncülüğünde Ada'daki Türkleri şiddet kullanarak tasfiye etmeyi amaçlayan "Akritas Planı"nı hazırlamış ve yürürlüğe koymuşlardır. 1963 Noelinde Türklere yapılan kanlı saldırılar işte bu planlı yaklaşımın bir ürünüdür. 1960 Anayasasını zorla değiştirerek Türklerin bağımsız belediye kurma hakkını ellerinden almak isteyen **Makarios** şiddet yoluyla Türkleri devlet yönetiminden tasfiye etmiştir.

Ne yazık ki, onun başkanlığındaki gayrimeşru Kıbrıs yönetimi dünya tarafından tanınmış ve Kıbrıs devletinin de ortakları olan Türklerin hakları gözardı edilmiştir. 1963 saldırılarından sonra yapılan diplomatik girişimler sırasında Dışişleri Bakanı **Feridun Cemal Erkin**, ünlü İngiliz tarihçi Toynbee'nin Kıbrıs'la ilgili şu sözlerini hatırlatmıştı: "*Kıbrıs'ta aslanla koyunun birlikte yaşaması bir ütopyadır. Gerçek şudur ki, orada eski Osmanlı kuzuları yoktur; eski Osmanlılar aslan ve kaplandır.*" Bu sözleri nakleden Erkin'in mesajı açıktı: Türkiye, Kıbrıs Türklerini sahipsiz bırakmayacaktı. İnsaf sahibi bazı yabancılar da gerçekleri görüyorlardı. Rumlar tarafından görevinden istifa etmeye zorlanan Alman Profesör Forsthoff, 27 Aralık 1963 tarihinde Die Welt gazetesine verdiği demeçte şöyle diyordu: "*Son trajik olayların tek sorumlusu Makarios'tur. Onun amacı, Kıbrıs Türklerini haklarından mahrum etmektir.*"

Bu arada, Kıbrıs'ta çatışmalar devam ediyordu. Yunanistan, Enosis idealinden vazgeçmiş değildi. Yunanistan Başbakanı Yorgo Papandreu, 25 Şubat 1964'te Makarios'a gönderdiği mektupta, "Helenizm tek ve bölünmez bir bütündür. Kıbrıs, Helenizmin ve ulusumuzun anlamlı bir bölümüdür" diyordu. İşte bu koşullar altında BM Güvenlik Konseyi 4 Mart 1964 tarihinde aldığı bir kararla Kıbrıs'a bir barış gücü göndermeyi kabul etti. Finli diplomat Tuomioja da arabulucu tayin edildi.

Ancak, İngiliz arşivlerinden öğrendiğimize göre, bu arabulucu görevinin gerektirdiği tarafsızlıktan uzaktı ve Enosis yanlısıydı. İşte bu tecrübeleri yaşayan Türkler daha sonraki yıllarda arabuluculuk fikrine hep kuşkuyla baktılar, 2004 yılının başlarında AKP Hükümeti birdenbire, yeniden arabuluculuk önerisini ortaya atana kadar.

BM'den cesaret alan **Makarios** 4 Nisan 1964 tarihinde Londra ve Zürih Antlaşmalarının en önemli unsurlarından biri olan İttifak Antlaşmasını feshettiğini açıkladı. Yunanistan da bunu derhal destekledi. Türkiye'nin 1960

Antlaşmalarından kaynaklanan haklarını kullanarak Ada'ya müdahale etmekten başka çaresi kalmamıştı; ama 5 Haziran 1964'te Amerikan Başkanı **Johnson**'un **İsmet Paşa**'ya gönderdiği sert mektup bu müdahaleyi önledi. ABD'nin ünlü diplomatlarından **George Ball**'un tabiriyle diplomatik bir atom bombasını andıran bu mektup, muhtemel bir Sovyet saldırısı karşısında, Amerika'nın Vaşington Antlaşması'ndan kaynaklanan Türkiye'yi koruma yükümlülüğünü yerine getirmeyebileceğini söylüyordu. İsmet Paşa'nın bu mektuba cevabı sert oldu. Şu sözler **İsmet Paşa**'ta aittir: "*Eğer haklılığımız teslim edilmezse bu sistem yıkılır, yeni bir dünya kurulur, Türkiye de o dünyada yeni yerini bulur.*" İşte, Türk devlet adamları o tarihlerde Kıbrıs'taki haklarımızı korumak için dünya düzeninin değiştirilmesini göze alabileceklerini söylüyorlardı. Şimdi ise, ne yazık ki, dış baskılar karşısında Türkiye'nin Kıbrıs'taki temel haklarından feragatte bulunmak, Türkiye'de bazı çevrelerin gözünde geçer akçe haline gelmiştir ve hükümet de bu eğilimlerden etkilenmekte ve dış baskılara karşı direnç gücünü yitirmiş görünmektedir.

Kıbrıs'ta 1964'ten sonra Türklerle Rumlar arasında çeşitli görüşmeler oldu; ancak hiçbir sonuca varılamadı. Devlet yönetiminden uzaklaştırılan Türkler, Rumlarla birlikte yaşadıkları 103 köyü de terketmek zorunda kalmışlardı. Küçük bölgelerde varlıklarını güçlkle sürdürüyorlardı. Kendilerini savunmak için örgütlenmişlerdi; ama karşı tarafın üstün silah gücü karşısında yapabilecekleri sınırlıydı. 1967 yılında Ada'ya gizlice giren Yunan askerleri ve EOKA'cı komutan **Grivas**'ın yönetiminde Boğaziçi ve Geçitkale köylerindeki Türklere saldırdılar. Aynı yıl içinde **Makarios** ile Yunan hükümeti Enosis yolunu kapatacak hiçbir anlaşmayı imzalamamak konusunda görüş birliğine varmışlardı. Kıbrıs Rum Meclisi de son amacın Enosis olduğunu ilan eden bir kararı kabul etmişti. Bu koşullar altında Türk hükümeti derhal TBMM'ye başvurarak Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Kıbrıs'a gönderilmesi için yetki istedi. Bu yetki, Meclis'te bulunan 435 üyenin 432'sinin oyuyla alındı. Türkiye'nin bu baskısı üzerine, Yunanistan, Ada'ya gönderdiği 12.000 askeri geri çekti.

Bazı yabancı devlet adamları, Kıbrıs'a daha farklı bir gözle bakmaya başlamışlardı. 1968 yılında Türkiye'yi ziyaret eden Fransa Cumhurbaşkanı **De Gaulle**, Kıbrıs konusunda şunları söylüyordu: "*Kıbrıs'ta Yunan milletinden bir parça, bir de Türk milletinden bir parça vardır. İki millet birbirinden pek farklıdır ve bunları tek bir devlette birleştirmek iğretidir, tabii değildir. Akliselim ister ki, bütün Türkler bir tarafta toplansın ve Yunanlılar öbür tarafta. Tıpkı Trakya'da olduğu gibi, Kıbrıs'ta Türkiye ile Yunanistan arasında bir hudut olmalıdır.*"

1970'li yılların başında, Yunanistan'daki askeri cunta hükümeti Enosisin bir an önce gerçekleştirilmesini hedef almıştı. **Makarios**'un bu yolda yeterince hızlı çalışmadığını düşünüyordu. **Makarios**, cuntanın boy hedefi olmuştu. **Makarios**'un 2 Temmuz 1974 tarihinde Yunanistan Cumhurbaşkanı **Gizikis**'e bir mektup yazarak bu durumdan şikayet etmesi bardağı taşıran son damla oldu. Yunanistan'ın desteğiyle ünlü çeteci **Nikos Samson** Ada'da bir devrim yaparak **Makarios**'u devirdi ve Kıbrıs Helen Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etti. Artık, Enosis fiilen ilan edilmişti. Türkiye, antlaşmalardan kaynaklanan haklarına dayanarak diğer garantör İngiltere ile Ada'ya müdahale etmek için girişimde bulundu. Ancak, İngiltere, Türkiye'nin bu önerisine soğuk baktı.

Türkiye'nin tek başına müdahale etmekten başka çaresi kalmamıştı. 20 Temmuz tarihinde Türkiye, Kıbrıs'a askeri bir müdahalede bulundu. Daha sonra Cenevre'de yapılan görüşmelerden sonuç alınamadı. Bunun üzerine, Türkiye müdahale alanını genişleterek Kıbrıs'ın kuzeyini denetim altına aldı.

Türkiye'nin müdahalesinden sonra Batılı ülkelerin baskısıyla **Nikos Samson** devrildi. Onun yerine, **Klerides** geçti. Yunanistan'da cunta yönetimi sona erdi; **Karamanlis** Yunanistan Cumhurbaşkanlığına getirildi. BM Güvenlik Konseyi 353 sayılı kararla, yabancı kuvvetlerin çekilmesini istedi. Genel Kurul'da 1 Kasım 1974 tarihinde kabul ettiği 3212 sayılı kararla askerlerin çekilmesini, göçmenlerin evine dönmesini, Kıbrıs sorununun Türkler ve Rumlar arasında eşit şartlar altında yapılacak görüşmelerle, tarafların serbestçe karşılıklı olarak kabul edebilecekleri bir çözüme kavuşturulmasını istedi. Türkiye bu kararı kabul etti. Zira kararın özü, tarafların eşitliğine ve serbest iradesine dayalı bir çözümü öngörüyordu.

Ne yazık ki, o tarihten bu yana tarafların serbest iradeleriyle bir çözüme ulaşmalarına izin verilmedi. Özellikle, **Makarios**'un 7 Aralık 1974 tarihinde Ada'ya dönerek Cumhurbaşkanlığına dönmesinden sonra Rumlar Türklerle uzlaşma stratejisini değil, uzun vadeli bir mücadele ile çözüme ulaşma stratejisini benimsemeye başladılar. Bu stratejinin özü şuydu: Başta ABD ve AB ülkeleri olmak üzere, dünya devletleri Türkiye üzerine baskı yapacak, Türkiye de Kıbrıslı Türkleri Rumların isteyeceği bir çözüme razı olmaları için zorlayacaktı.

Gerçekten, bu yolda bazı girişimler oldu. Amerikan Senatosu Rum lobisinin etkisiyle 17 Aralık 1974'te Türkiye'ye silah ambargosu uygulanmasını kararlaştırdı. Türkiye de 26 Temmuz 1975 tarihinden itibaren Ameri-

ka'nın Türkiye'deki askeri üs ve tesislerden yararlanma hakkına son verdi. Türkiye baskılara boyun eğme niyetinde değildi. Ondan sonraki yıllarda, Batılılar hep baskı politikası uyguladılar ve Türkiye de en zor şartlarda bile bu baskılara direndi. Hiçbir taviz vermeden, 1978 yılında Amerikan askeri ambargosunu kaldırtmayı başardı. Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan Türkler uygulanan ambargolara karşı geri adım atmadı.

1977 yılında **Denktaş**'la **Makarinos**, 1979 yılında da **Denktaş**'la **Kipriyanu** arasında yapılan anlaşmalar durumunda değişikliğe yol açmadı. 1984 yılında BM Genel Sekreteri **Perez de Cuellar** bir öneri paketi hazırladı. Türk tarafı bu öneriyi kabul etti fakat Rumlar reddetti. Sadece bu örnek bile, Kıbrıs sorununda uzlaşmaz tarafın Türkler olmadığını kanıtlamaya yeterliydi. 25 Temmuz 1989'da de **Cuellar** tekrar bir plan sundu. Bu plan, Kıbrıs'ta ayrı ayrı iki tarafın da self-determinasyon hakkına sahip olduğunu belirtiyordu. Rumlar bunu da reddetti.

1990 yılından itibaren Avrupa Birliği, Kıbrıs konusunda devreye girdi ve Türkiye üzerine yeni bir baskı unsuru oluşturmaya başladı. Bu arada Rumlar 1990 yılında AB'ye üyelik için başvuruda bulundular. Bu başvurunun kabulü Profesör **Mendelson** gibi uluslararası hukukçuların savunduğuna göre, Kıbrıs'ı kuran uluslararası antlaşmalara aykırıydı. Zira, bu antlaşmalara göre, Kıbrıs, Türkiye ve Yunanistan'ın aynı zamanda üye olmadıkları bir uluslararası birliğe katılamazdı. 1992 yılında BM Genel Sekreteri **Butros-Gali**'nin hazırladığı "Fikirler Dizisi" de Türkler tarafından kabul edilmesine rağmen, Rumlar tarafından reddedildi.

O tarihten sonra yapılan çeşitli görüşmeler sonuç vermedi ve Denktaş'ın önerisi üzerine 2001 yılında başlayan görüşmelerden de bir sonuç alınamamıştı. Genel Sekreter **Kofi Annan**, 2001 yılının sonunda "Kofi Annan Planı" olarak anılan Planı tarafların onayına sundu. Bu planın zamanlaması da ilginçti. AB'nin Türkiye'ye üyelik tarihi vermesi beklenen Kopenhag Zirvesi'nden hemen önce taraflara ulaştırılması Türkiye üzerinde yeni bir baskı unsuru oluşturuyordu. Türkiye, eğer üyelik müzakerelerine başlamak istiyorsa, bu Planı hemen kabul etmeliydi. Oysa, anlaşıldı ki, Plan kabul edilse bile AB'nin Fransa, Almanya gibi önde gelen devletlerinin Türkiye'ye o sırada bir müzakere tarihi verme niyetleri yoktu. Nitekim, Fransa ile Almanya, konunun 2004 Aralık ayında ele alınmasını kararlaştırmışlardı. Bu koşullar altında, Denktaş baskı altında Kofi Annan Planını olduğu gibi kabul etmeyi reddetti. Daha sonra, Plan iki defa değiştirildi. Ancak, özünde önemli değişiklik yapılmadı. Kofi Annan Planı içinde "tarafların eşitliği", "iki-kesimli-

lik" gibi, " tarafların kendi bölgelerinde haklarını egemence kullanacakları" gibi kulağa hoş gelen ifadeler içermekle birlikte, özünde Türk ve Rum tarafının egemen eşitliğini kabul etmiyor; Türklerin 1960 Anayasası ile elde ettiği veto hakkını fiilen ortadan kaldırıyor. Cumhurbaşkanlığı Konseyi'ndeki Türklerden birinin desteğini alabildiği takdirde, Rumlar dilediği kararı geçirebileceklerdi.

Sınırların çizimi de, Türk tarafına yalnız büyük toprak fedakarlığında bulunma zorunluluğu getirmiyor; aynı zamanda da çok verimli ve sulak toprakların tamamına yakınının Rumlara terk edilmesi sonucunu doğuruyordu. Çizginin girişli çıkışlı niteliği stratejik açıdan da büyük sakıncalar yaratıyordu. Göçmenler meselesi çok ciddi sorun yaratacak nitelikteydi. Rumlara bırakılacak araziye yerleşecek Rum göçmenlerin yanısıra, Türklerle bırakılacak sınırlı topraklara da on binlerce Rum yerleştirilecekti. Bu Rumların sayısını saptamak kabil değildi; ancak, yerleşmeye hak kazanan Rumların sayısı yüz bine yaklaşıyordu. Uygulama zamana yayılsa da, Türk tarafındaki nüfusun % 21'ine ulaşan, buna ilaveten Karpas bölgesine göçeden Rumların tamamı ile 65.000 yaşın üzerindeki Rumların tümü bir refakatçiyle birlikte Türk tarafına yerleşebilecekti.

Ayrıca, Türk tarafında güvenliğin sağlanmasında BM barış gücü etkili bir görev yapacaktı. Belli ki, buna oraya yerleşecek Rumların güvenliği için ihtiyaç duymuştu. Mülkiyet hakları çok karmaşık bir sisteme göre düzenlenecek ve Türkler bundan büyük zarara uğrayacaktı. Bunlardan daha önemlisi, iki-kesimlilik fiilen ortadan kaldırılıyordu. Zira, iki taraf arasındaki sınırı tarafların arasındaki askeri güçler koruyamayacaktı. Halen bu görevi yapan Kıbrıs Türk güvenlik kuvvetleri lağvedilecek, Kıbrıs Türk barış kuvvetleri ise, sayıları 6.000'e indirilip fiilen karargahları içinde görev yapmak durumunda bırakılacaktı. Bu birliklerin muhtemel saldırıları önleme görevi yoktu. Kuzey bölgesinde yer değiştirmeleri bile önceden bildiri me tabi olacaktı. Sınırı korumak şöyle dursun, sınıra yaklaşımları bile yasaklanacaktı.

Özetle, Kıbrıs Türkleri güvenlikten yoksun bırakılmaktaydılar. Türkiye, AB'ye girdiği takdirde, bütün Türk askerleri geri çekilecekti. Benzeri hükümler, Rum tarafı için de öngörülmüştü; ama o bölgedeki Türklerin yerleşmesi beklenmediğinden bu kısıtlamalar Rum tarafı için fazla bir anlam ifade etmeyecekti.

Başlangıçta, Kofi Annan Planının bir müzakere zemini olabileceğini

söyleyen AKP iktidarı bile, zaman içinde Plandaki bazı sakıncaları ifade etti. Başbakan **Erdoğan**, "*Plan tuzaklarla dolu*" diyordu. CHP, planın özünde, felsefesinde önemli değişiklikler yapılmadığı takdirde, sonuçta güneyin homojen bir Rum bölgesi, kuzeyin ise heterojen bir Türk-Rum bölgesi olacağını vurguluyordu. İki-kesimlilik, Türkiye'nin garantörlük hakları ve özellikle güvenlik konularında planın köklü bir değişikliğe tabi tutulması gerektiğini söylüyordu. Basındaki bazı çevreler ise, Planın derhal olduğu gibi kabul edilmesi görüşündeydiler; onlara göre bundan daha iyi bir çözüm bulunamazdı. Kıbrıs'taki bazı siyasi partiler ile Kıbrıs basınının bir bölümü de bu görüşteydi. Bazıları, Kıbrıs'ta 14 Aralık'ta yapılacak seçimleri bu açıdan bir referandum gibi değerlendiriyorlardı. Bazı yabancı ülkeler, Kofi Annan Planını savunan partileri açıkça destekliyorlardı. Seçim sonuçları, kimsenin beklemediği şekilde gerçekleşti. Milletvekillikleri, Planı destekleyenlerle Plana karşı çıkanlar arasında eşit şekilde dağıtıldı. Bu durumda, Planı kabul etmek tarafların ortak iradesini yansıtan bir tavır olmayacaktı.

Esasen, TBMM'nin, sonuncusu 5 Mart 2003 tarihli olmak üzere, oybirliğiyle kabul ettiği üç karar dikkate alındığında Türk milletinin temsilcilerinin de Kofi Annan Planı temelinde bir çözüme karşı olduklarını gösteriyordu. Kofi Annan ise, Planın özü kabul edilmedikçe, tarafların mutabık kalmadıkları noktaların bizzat Genel Sekreter tarafından doldurulması önerisi benimsenmedikçe ve görüşmelerde mutabakat sağlansın, sağlanmasın, referanduma gidilmesi kabul edilmedikçe, müzakerelerin başlamayacağını söylüyordu. Avrupalılar, 1 Mayıs 2004 tarihine kadar bir çözüme ulaşılamazsa, Rum tarafının tek başına AB'ye gireceğini söylüyor, ayrıca Türkiye'nin bu durumda üyelik müzakerelerine başlamasının güç olacağını söylüyorlardı. Bu baskılar karşısında, Türk hükümeti taviz verebileceğinin işaretlerini göstermeye başladı. 23 Ocak tarihinde yapılan MGK toplantısında Kofi Annan Planı da "referans alınmak" kaydıyla, Kıbrıs gerçeklerine dayalı bir çözüm için görüşmelere başlanması kararı alındıysa da onu izleyen günlerde **Başbakanın**, BM Genel Sekreteri **Kofi Annan**'a ve Amerikan Başkanı **Bush**'a farklı mesajlar verdiği görüldü. MGK kararında yer almasa da, önce BM'nin Kıbrıs Özel Temsilcisi **De Soto** yerine başka bir arabulucu atanması istendi; daha sonra Kofi Annan Planının kısaltılması önerildi.

Her iki öneri de, Annan ve Amerikan yetkililerince reddedilince, bu defa **Kofi Annan**'ın mutabakata varılamayan hususları tek başına doldurmasının ve mutabakat olmasa da referanduma gidilmesinin Türkiye tarafından kabul edilebileceğinin işaretleri verilmeye başlandı. Bu, Türkiye açısından büyük bir gerileme ve taviz anlamına geliyordu. Hükümetin bu tavrı, MGK kararı-

nın çok ötesine geçiyordu. TBMM kararları tamamen unutulmuştu. Meclis'e bilgi verip muhalefetin görüşünün alınması hatıra bile gelmemişti. Öyle anlaşılıyor ki, Hükümet, dış baskılardan kurtulmak için yapabileceğinin çok ötesinde tavizler verebileceği izlenimini yaratma yoluna gitmişti.

2004 yılının Ocak ayının son gününde Kıbrıs meselesinin görünümü böyledir. Türkiye 30 yıldır izlediği Kıbrıs politikasını bir tarafa bırakmış, iktidarın, muhalafetin ve tüm kamuoyunun desteğiyle yürütülen bir dava görünümünden vazgeçilmiş ve AB üyeliği müzakereleri için bir tarih alınması uğruna, Kıbrıs'lı Türklerin temel çıkarlarından tavizde bulunulabileceği izlenimi yaratılmıştır. Oysa, AB'de Türkiye'ye müzakere tarihi verilmesine karşı çıkan ülkelerin başka gerekçelerden hareket ettikleri ve Kıbrıs meselesi çözülsün bile tutumlarını değiştirmeyecekleri unutulmuştur. Hükümet, bu politikasını sürdürebilecek midir? Türk halkı, dış baskılar altında ulusal çıkarlardan fedakarlıkta bulunulmasına razı olacak mıdır? Kıbrıs Türkleri bütün bunları sineye çekebilecek midir?

Bütün bunları zaman gösterecektir; ancak şimdiden belli olan, anamuhalefet partisi CHP'nin Kıbrıs'ta ulusal çıkarların korunması için bütün gücüyle mücadele edeceğidir.